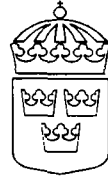

Utbildningsutskottets betänkande

1989/90:UbU4

Betygsfrågor på skolområdet

1989/90
UbU4

Propositionen

Regeringen har i proposition 1988/89:4 om skolans utveckling och styrning bl.a. föreslagit att riksdagen godkänner vad som har anförts i propositionen under punkten 3.5.2 om betygsättning i engelska resp. matematik.

Motionerna

Motioner med anledning av proposition 1988/89:4

1988/89:Ub4 av Carl Bildt m.fl. (m) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett nytt betygssystem,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om preciserade krav för tillträde till de olika gymnasielinjerna,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheter till kompletteringsutbildning,

23. att riksdagen avslår regeringens förslag att ge betyg i endast en referensgrupp för elever som valt allmän och särskild kurs.

1988/89:Ub5 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

7. att riksdagen avslår propositionens förslag vad gäller betygsättningen i engelska resp. matematik,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en betygsutredning.

1988/89:Ub8 av Rune Rydén m.fl. (m, fp, c) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

2. att riksdagen avslår proposition 1988/89:4 i vad gäller betygsättning i engelska resp. matematik samt därvid som sin mening ger regeringen till känna att nuvarande förhållanden bör råda tills resultatet av det fortsatta utvecklingsarbetet med olika grupperingar av eleverna i matematik och engelska föreligger.

1988/89:Ub9 av Larz Johansson m.fl. (c) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att tillsätta en parlamentarisk betygsutredning.

Motioner från allmänna motionstiden 1988

1987/88:Ub212 av Charlotte Branting och Barbro Sandberg (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om komplement/alternativ till betygen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om s.k. viktade betyg vid intagning till gymnasieskolan,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avskaffande av betyget i barnkunskap.

1987/88:Ub228 av Alf Svensson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om återinförande av betyg i ordning och uppförande inom grund- och gymnasieskolan.

1987/88:Ub230 av Alf Svensson (c) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ny betygsutredning.

1987/88:Ub246 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

18. att riksdagen hos regeringen begär förslag till nytt betygssystem enligt de riktlinjer som angetts i motionen.

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kompletterande antagningsmodeller vid ansökan till gymnasieskolan,

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheter för skolor att pröva både fler och färre betygstillfällen liksom helt andra betygsformer.

1987/88:Ub271 av Ylva Annerstedt m.fl. (fp) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

3. att riksdagen beslutar att, med ändring av sitt tidigare beslut, återinföra en femgradig betygsskala för grundskolekurserna inom komvux (grundvux).

1987/88:Ub292 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att utreda en betygsfri ungdomsskolas möjligheter och behov.

1987/88:Ub309 av Birger Hagård och Göran Ericsson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att i grundskolan återinföra ordning, disciplin, tolerans och respekt.

1987/88:Ub333 av Eva Johansson m.fl. (s) vari yrkas

1989/90:UbU4

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av försöksverksamhet med betygsfri intagning till gymnasieskolan.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om studier beträffande alternativa betygssystem som bättre än dagens främjar läroplanens mål.

1987/88:Ub378 av Ingela Gardner (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om återinförande av den femgradiga betygsskalan för grundskolekurser inom den kommunala och statliga vuxenutbildningen.

1987/88:Ub801 av Olof Johansson m.fl. (c) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en parlamentarisk betygsutredning.

1987/88:Ub806 av Carl Bildt m.fl. (m) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett nytt betygssystem i enlighet med vad som i motionen anförts,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheter till kompletterande studier och omprövning av betyg.

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förkunskapskrav för gymnasieskolans linjer.

Motioner från allmänna motionstiden 1989

1988/89:Ub233 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

3. att riksdagen beslutar att med ändring av sitt tidigare beslut återinföra en femgradig betygsskala för grundskolekurserna inom komvux (grundvux).

1988/89:Ub269 av Margaretha af Ugglas (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär ändrade bestämmelser beträffande musikbetygens betydelse vid ansökan till gymnasieskolan.

1988/89:Ub276 av Larz Johansson m.fl. (c) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en parlamentariskt sammansatt betygsutredning.

1988/89:Ub292 av Birgitta Rydle (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om återinförande av den femgradiga betygsskalan för grundskolekurser inom den kommunala och statliga vuxenutbildningen.

1988/89:Ub304 av Ingela Mårtensson (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om prövning av frågan om ett betyg i undervisningsämnet svenska på gymnasieskolans yrkesförberedande linjer.

1988/89:Ub332 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en betygsfri grund- och gymnasieskola,

4. att riksdagen beslutar om en försöksverksamhet med betygsfri antagning till gymnasieskolan i enlighet med vad som i motionen anförts.

1988/89:Ub806 av Carl Bildt m.fl. (m) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

9. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett nytt betygssystem i enlighet med vad som i motionen anförts,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheter till kompletterande studier och omprövning av betyg,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förkunskapskrav för gymnasieskolans linjer.

1988/89:Ub810 av Sten Svensson m.fl. (m) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att yrkeslivserfarenhet bör meritvärderas vid antagning till gymnasieskolans omvårdnadslinje,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att någon form av lämplighetsprövning bör utredas vad gäller gymnasieskolans vårdlinje och omvårdnadslinje, t.ex. yrkespraktik.

1988/89:Ub817 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

15. att riksdagen hos regeringen begär förslag till nytt betygssystem enligt de riktlinjer som angetts i motionen,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kompletterande antagningsmodeller vid ansökan till gymnasieskolan,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om s.k. viktade betyg,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rätt att komplettera betyg.

1988/89:Ub824 av Inger Schörling m.fl. (mp) vari — såvitt nu är i fråga — yrkas

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om betyg i grundskolan, i gymnasiet och i vuxenutbildningen.

Utgångspunkter

En enhetlig betygsskala för den obligatoriska folkskolan fastställdes år 1897. Den som hade de kunskaper som behövdes för att bli godkänd fick betyget B. Blev man underkänd, fick man BC eller C. Den som kunde mer än vad som krävdes för B kunde få Ba, AB, a eller A. Läroverken fick en likartad betygsskala år 1905. Under åren 1940—1962 gjordes ett grundläggande utredningsarbete på betygsområdet. 1940 års skolutredning framhöll i sitt betänkande om skolans betygsättning (SOU 1945:45) att det är betydelsefullt att betygen är likvärdiga mellan skolor och klasser. Därjämte måste enligt utredningen fordras bl. a. att betygen ställer en någorlunda tillförlitlig *prognos* beträffande den enskildes möjligheter och förutsättningar. Utredningen föreslog dock inte någon ändring i betygssystemet. 1957 års skolberedning föreslog i betänkandet (SOU 1961:30) Grundskolan att den s.k. relativa betygsskalan skulle införas i denna skolform. På grundval av förslag i proposition 1962:54 om reformering av den obligatoriska skolan m. m. ersattes dåvarande bokstavs betyg med relativa sifferbetyg (SäU:1, rskr. 328). Avsikten med ändringen var bl.a. att komma bort från det hävdvunna sättet att se betygen som absoluta mått på kunskaper och färdigheter när det gäller i första hand godkänd och underkänd.

Sedan den 1 juli 1962 finns i grundskolan sifferbetygen 1—5, varvid 5 är högsta betyg. Enligt 1962 års riksdagsbeslut skulle fördelningen på olika betygsgrader för samtliga elever i riket i kurser av samma slag vara följande:

Betyg	1	2	3	4	5
Procent	7	24	38	24	7

När en ny läroplan för grundskolan infördes år 1969 togs betygen i ordning och uppförande bort. Man hade med åren blivit alltmer försiktig när det gällde att uttala sig om sådana egenskaper som skulle ligga till grund för dessa betyg. Utvecklingen hade vidare lett till att högsta betygen blivit normalbetygen. Detta innebar att endast fel och inte förtjänster kom till uttryck i dessa betyg, vilket inte ansågs förenligt med grundskolans idé.

Skolöverstyrelsen (SÖ) lade år 1972 fram förslag till betygsättning i grundskola och gymnasieskola (SÖ:s betygsutredning 1972-11-01). Vidare utredde parlamentariker i mitten på 1970-talet betygsfrågan vilket resulterade i betänkandet (SOU 1977:9) Betygen i skolan. Den 1 juli 1982 gjordes vissa ändringar i betygssystemet för grundskolan (prop. 1978/79:180, UbU 45, rskr. 422). Betyg ges numera till eleverna i årskurserna 8 och 9 i slutet av varje termin. När betyg ges för en elev i årskurs 9 skall även elevens prestationer i årskurserna 7 och 8 beaktas. Betyg skall ges i en femgradig skala. Som bakgrund för bedömningen av vilket betyg som bäst svarar mot en elevs kunskaper och färdigheter

skall, heter det i grundskoleförordningen, beaktas att betygen i en årskurs i landet som helhet bör fördela sig så att betyget 3 är normalbetyget och betygen 2 och 4 är vanligare än betygen 1 och 5. Till detta skall läggas följande. Det synsätt på undervisningens uppläggning som är grundskolans ledmotiv utgår ifrån att undervisningen utformas efter den enskilde elevens förutsättningar och att han bedöms därefter. I detta syfte infördes i Lgr 80 skyldighet för skolan att anordna kontaktträffar med hemmen två gånger per läsår.

I grundskolan skall vidare användas standardprov i ämnena engelska, matematik och svenska som underlag för en anpassning av betygsnivån vid den enskilda skolan efter förhållandena i landet som helhet (jfr prop. 1986/87:100, bil. 10, UbU 12 s. 27, rskr. 185). När standardprov konstrueras för grundskolan har man som grund läroplanens krav. Grunden för betygssystemet är sålunda kursplanerelaterad.

När det gäller gymnasial utbildning gjorde 1960 års gymnasieutredning (SOU 1963:42, s. 565) en ingående analys av betygens uppgifter och olika betygssystemers effekter. Principen om relativ betygsättning kom att tillämpas i gymnasiet och fackskolan fr.o.m. läsåret 1966/67 (prop. 1964:171, SÄU:1, rskr. 407). I gymnasieskolan används relativa betyg fr. o. m. läsåret 1971/72. Skalan är också här femgradig. En procentuell fördelning på olika betygsgrader för samtliga elever i riket skall tillämpas i kurser av samma slag (jfr SÖ-FS 1989:18). För att göra betygen jämförbara tillhandahåller SÖ centrala prov i vissa ämnen och årskurser till ledning för betygsättningen. Regeringen har den 7 januari 1988 uppdragit åt SÖ att utveckla olika kompletterande urvalsgrunder, andra än betyg, vid intagning till gymnasieskolans yrkesinriktade och estetisk-praktiska studievägar. Uppdraget skall vara redovisat den 1 september 1990.

Det bör i sammanhanget noteras att 1976 års gymnasieutredning lade fram vissa förslag när det gäller betygen i gymnasieskolan i sitt betänkande (SOU 1981:96) En reformerad gymnasieskola. Utredningen föreslog bl.a. att det nuvarande relativa betygssystemet skulle avskaffas, att ett kursrelaterat betygssystem skulle införas, att det för varje kurs skulle finnas en gräns vid betygsättningen mellan godkänd/icke godkänd, att andelen olika betygssteg inte skulle anges med exakta procenttal utan avgöras av hur många elever som hade uppnått resp. betygsstegs kompetenskrav och att antalet betygsgrader skulle vara tre eller fyra. Regeringen uppdrog år 1982 till universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att belysa konsekvenserna för tillträde till grundläggande högskoleutbildning av utredningens förslag. UHÄ konstaterade efter ett omfattande utredningsarbete (UHÄ:1982-11-15, Reg nr 601-700/82) bl.a. följande. Redan det urval som skulle behöva göras på grundval av det betygssystem som utredningens majoritet föreslår (tre- eller fyrgradig skala) erbjuder avsevärda svårigheter, om inte betydande utvecklingsinsatser görs i riktning mot ett system där betygen är jämförbara. Därvid måste kursbeskrivningar och prov styras stramt genom centrala åtgärder som i sin tur motverkar den flexibilitet samt den lokala och individuella anpassning som är centrala värden enligt utredningens förslag. Om å andra sidan betygssystemet får en "friare"

utformning kan urval inte göras efter betyg, utan betygen måste ersättas med ett eller flera instrument, i praktiken med högskoleprovet. Det alternativa minoritetsförslaget, som endast har de två betygsgrader-na godkänd och icke godkänd, är över huvud taget inte lämpat för urval och kan inte utvecklas i denna riktning.

Riksdagen har år 1988 beslutat om ett nytt urvalssystem för högskoleutbildning fr.o.m. höstterminen 1991. Det nya systemet för urval bland sökande till utbildningslinjer skall bygga på bl.a. betyg i en femgradig skala från gymnasieskolan och motsvarande utbildningar inom kommunal vuxenutbildning eller på ett studiefärdighetsprov. I varje ämne som krävs för behörighet till viss utbildningslinje kommer att fordras betyget 3 (prop. 1987/88:109. UbU:32, rskr. 330).

I 1989 års regeringsförklaring har statsministern uttalat att en expertgrupp skall tillsättas för att analysera betygens betydelse.

Överväganden

Ett stort antal motioner i betygsfrågor har väckts under allmänna motionstiden åren 1988 och 1989 samt med anledning av proposition 1988/89:4 om skolans utveckling och styrning.

Enligt motionerna 1987/88:Ub806 (m) yrkandena 5, 6 och 7, 1988/89:Ub4 (m) yrkandena 5, 6 och 11 samt 1988/89:Ub806 (m) yrkandena 9, 11 och 12 ger betyg eleven information om hur arbetet i skolan går. Förekomsten av läroplansrelaterade betyg ger eleven uppfattningen att kunskap är något man kan öka med eget arbete. De bör ges tidigare än för närvarande, och antalet betygssteg bör vara fler än fem. Betyg måste dock enligt motionärerna kombineras med samtal mellan elever, föräldrar och lärare. Möjlighet bör också finnas att efter kompletterande studier få ett betyg omprövat. Ett sådant betyg skall vid ansökan till högre studier räknas till sitt fulla värde. Vissa kunskaper och färdigheter anses vidare nödvändiga för fortsatta studier. Därför bör förkunskapskrav uppställas för tillträde till de olika gymnasielinjerna (t.ex. lägsta betyg i vissa ämnen). I motionerna 1987/88:Ub246 (fp) yrkandena 18, 19 och 21 samt 1988/89:Ub817 (fp) yrkandena 15, 16, 17 och 18 anförs bl.a. att betyg bör informera om vilka kunskaper eleven har. Ett målrelaterat betygssystem har betydelse för utvärdering av undervisningen, för att motivera eleven och för att ge information till eleven och föräldrarna. Betyg bör ges från årskurs 6 och skalan bör omfatta sju steg. Prov och tester bör kunna förekomma vid antagning. Möjlighet bör finnas att efter kompletterande studier få ett betyg omprövat och ett sådant betyg bör vid ansökan till högre studier räknas till sitt fulla värde. I motionen 1988/89:Ub824 (mp) yrkande 19 föreslås betygen i grundskolan avskaffade. Antagning till gymnasieskolan bör ske med test till den önskade linjen och när det gäller yrkeslinjer i kombination med praktiska anlagstest. Det nuvarande betygssystemet i gymnasieskolan bör ersättas av ett system med betygen godkänt/icke godkänt på baskurser och fördjupningskurser. I motionerna 1987/88:Ub292 (vpk), 1987/88:Ub333 (s) yrkande 1 och 1988/89:Ub332 (vpk) yrkandena 3 och 4 efterlyses en betygsfri grund-

och gymnasieskola samt en betygsfri antagning till gymnasieskolan. I motionerna 1987/88:Ub230 (c) yrkande 2, 1987/88:Ub801 (c) yrkande 8, 1988/89:Ub5 (fp) yrkande 8, 1988/89:Ub9 (c) yrkande 12 och 1988/89:Ub276 (c) yrkande 16 föreslås en parlamentariskt sammansatt betygsutredning. I proposition 1988/89:4 har föreslagits att betyg i engelska resp. matematik i såväl allmän som särskild kurs på grundskolans högstadium sätts utifrån att eleverna utgör en gemensam referensgrupp. I motionerna 1988/89:Ub4 (m) yrkande 23, 1988/89:Ub5 (fp) yrkande 7 och 1988/89:Ub8 (m, fp, c) yrkande 2 yrkas avslag på detta förslag. I motionerna 1987/88:Ub228 (c) och 1987/88:Ub309 (m) efterlyses någon form av vitsord för flit, förmåga att skapa trivsel i skolan, ordning m.m. Ytterligare förslag i betygsfrågor framförs i motionerna 1987/88:Ub212 (fp), 1987/88:Ub333 (s) yrkande 2, 1988/89:Ub269 (m), 1988/89:Ub304 (fp) och 1988/89:Ub810 (m) yrkandena 2 och 3.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena och proposition 1988/89:4 i vad gäller betygsättning i engelska och matematik på grundskolans högstadium anföra följande.

Det relativa betygssystemet har som utgångspunkt att prestationerna varierar mellan olika individer på ett sådant sätt att prestationsfördelningen för hela elevgruppen i riket låter sig uttryckas i en normalfördelning. Kritikerna till detta sätt att definiera de olika betygsgraderna hävdar att ett sådant system ofta resulterar i en jämförelse eleverna emellan. Systemet anses också vara stelt och sakna det motivationsskapande moment som kommer till uttryck i vad som förr kallades den glidande betygsskalan, dvs. möjlighet att successivt höja sina betyg årskurs för årskurs. Det framhålls vidare i kritiken att sådana väsentliga egenskaper för framgång i studierna som bl.a. flit, noggrannhet m.m. inte kan komma till sin rätt i nuvarande system.

När beslut om nuvarande betygssystem fattades år 1978 ansågs betygs huvuduppgift vara att tjäna som urvalsinstrument. Det kan nu konstateras att det finns vissa brister i betygs sätt att fungera som sådant instrument.

Det skulle vara av värde att få prövat om det relativa betygssystemet bör ersättas med ett annat system. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att SÖ enligt proposition 1984/85:100 bil. 10 (s. 12–13) skall utarbeta underlag för preciseringar av grundläggande kunskaper och färdigheter i centrala ämnen i grundskolan. Arbetet med detta regeringsuppdrag pågår. Vidare har utbildningsutskottet uttalat sig för en ökad precisering av kursplanernas innehåll (jfr 1988/89:UbU 7 s. 15).

Som redovisats skall en expertgrupp för betygsfrågor inom kort tillkallas inom regeringskansliet. Enligt utskottets mening är det väsentligt att arbetet leder fram till en sådan syn på betygen att eleverna i största möjliga utsträckning kommer bort från ett föga gagneligt jämförelsetänkande sig emellan. Av gällande grundskoleförordning framgår att lärarna i grundskolan inte slaviskt skall följa normalfördelningen vid sin betygsättning. Utskottet utgår från att expertgruppen vid sin analys av betygs betydelse väger betygs olika funktioner mot varandra, t.ex. att utgöra grund för urval samt tillgodose behovet av

information och motivation. Expertgruppen bör vidare överväga när betyg skall ges och om möjlighet bör finnas att efter kompletterande studier få ett betyg från grundskolan eller gymnasieskolan omprövat och få detta nya betyg räknat till sitt fulla värde. När det gäller undervisningen i engelska och matematik på grundskolans högstadium bör expertgruppen överväga om det bör finnas alternativkurser med två kursplaner och i anslutning därtill två standardprov eller en kurs, en kursplan och ett standardprov samt hur betygsättningen bör gå till. Det skulle dessutom vara av intresse att få belyst hur skolan på ett konstruktivt sätt kan redovisa de egenskaper som är av betydelse för studier och yrkesliv (t.ex. samarbetsförmåga, flit, noggrannhet m.m.) och som inte låter sig uttryckas i siffror eller bokstäver.

Utskottet förutsätter att resultatet av expertgruppens arbete kommer att resultera i ett underlag för politiskt ställningstagande och att de politiska partierna kommer in i det fortsatta beredningsarbetet när underlaget föreligger. Med hänvisning till vad utskottet anfört föreslår utskottet att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Ub4 yrkande 23, 1988/89:Ub5 yrkande 7 och 1988/89:Ub8 yrkande 2 avslår proposition 1988/89:4 såvitt nu är i fråga samt motionerna 1987/88:Ub212, 1987/88:Ub230 yrkande 2, 1987/88:Ub246 yrkandena 18, 19 och 21, 1987/88:Ub292, 1987/88:Ub333, 1987/88:Ub801 yrkande 8, 1987/88:Ub806 yrkandena 5, 6 och 7, 1988/89:Ub4 yrkandena 5, 6 och 11, 1988/89:Ub5 yrkande 8, 1988/89:Ub9 yrkande 12, 1988/89:Ub269, 1988/89:Ub276 yrkande 16, 1988/89:Ub304, 1988/89:Ub332 yrkandena 3 och 4, 1988/89:Ub806 yrkandena 9, 11 och 12, 1988/89:Ub810 yrkandena 2 och 3, 1988/89:Ub817 yrkandena 15, 16, 17 och 18 samt 1988/89:Ub824 yrkande 19.

Likaledes avstyrker utskottet motionerna 1987/88:Ub228 och 1987/88:Ub309.

I motionerna 1987/88:Ub271 (fp) yrkande 3, 1987/88:Ub378 (m), 1988/89:Ub233 (fp) yrkande 3 och 1988/89:Ub292 (m) föreslås att den femgradiga betygsskalan för grundskolekurser inom den kommunala och statliga vuxenutbildningen skall återinföras.

Utskottet erinrar om att det nya betygssystemet för grundskolekurser i den kommunala och statliga vuxenutbildningen infördes så sent som den 1 juli 1985. När erfarenheter från en längre tidsperiod än dessa fyra år föreligger får övervägas om det finns skäl att utvärdera betygssystemet. Härmed avstyrker utskottet ifrågakvarande motioner.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *vissa förslag i fråga om betyg i grundskola och gymnasieskola*

att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Ub4 yrkande 23, 1988/89:Ub5 yrkande 7 och 1988/89:Ub8 yrkande 2 avslår proposition 1988/89:4 (punkten 3.5.2) samt motionerna 1987/88:Ub212, 1987/88:Ub230 yrkande 2, 1987/88:Ub246 yrkandena 18, 19 och 21, 1987/88:Ub292, 1987/88:Ub333,

1987/88:Ub801 yrkande 8, 1987/88:Ub806 yrkandena 5, 6 och 7, 1988/89:Ub4 yrkandena 5, 6 och 11, 1988/89:Ub5 yrkande 8, 1988/89:Ub9 yrkande 12, 1988/89:Ub269, 1988/89:Ub276 yrkande 16, 1988/89:Ub304, 1988/89:Ub332 yrkandena 3 och 4, 1988/89:Ub806 yrkandena 9, 11 och 12, 1988/89:Ub810 yrkandena 2 och 3, 1988/89:Ub817 yrkandena 15, 16, 17 och 18 samt 1988/89:Ub824 yrkande 19,

res. 1 (m)

2. beträffande *vissa förslag i fråga om betyg i ordning m.m.* att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ub228 och 1987/88:Ub309,

res. 2 (1 m)

3. beträffande *vissa betyg i kommunal och statlig vuxenutbildning* att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ub271 yrkande 3, 1987/88:Ub378, 1988/89:Ub233 yrkande 3 och 1988/89:Ub292.

res. 3 (m. fp)

Stockholm den 14 november 1989

På utbildningsutskottets vägnar

Lars Gustafsson

Närvarande: Lars Gustafsson (s), Larz Johansson (c), Helge Hagberg (s), Ann-Cathrine Haglund (m), Bengt Silverstrand (s), Lars Leijonborg (fp), Lars Svensson (s), Birgitta Rydle (m), Ingvar Johnsson (s), Margareta Hemmingsson (s), Birger Hagård (m), Marianne Andersson (c), Ewa Hedkvist Petersen (s), Ingegerd Wärnersson (s), Margitta Edgren (fp), Ylva Johansson (vpk) och Claes Roxbergh (mp).

Reservationer

1. Vissa förslag i fråga om betyg i grundskola och gymnasieskola (mom. 1)

Ann-Cathrine Haglund, Birgitta Rydle och Birger Hagård (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "När beslut" och på s. 9 slutar med "yrkande 19" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen att det är en viktig uppgift för skolan att ge eleverna goda arbetsvanor. Inläring är arbete. Med lämpliga och väl avvägda uppgifter bör eleverna tränas att själva planera och utföra sitt skolarbete.

Nuvarande betygssystem är konstruerat med tanke på dess betydelse som urvalsinstrument. Betyg har emellertid också andra viktiga funktioner.

Betyg ger eleven information om hur arbetet i skolan går. Genom betyg visar skolan sin respekt för kunskap och kompetens. Betyg skapar motivation och lär eleven att kunskaper och färdigheter är något man kan öka med eget arbete.

Elevernars rättssäkerhet främjas också bäst av att de får betyg. Betyg skall inte sättas efter enstaka observationer utan vara resultat av en kontinuerlig bedömning. Betyg kan på ett tydligare sätt än samtal och omdömen "kvitteras" av mottagaren. Enbart samtal kan i praktiken leda till en inofficiell och icke-kontrollerbar betygsättning. Betygsättningen bör dock alltid kombineras med samtal mellan elever, föräldrar och lärare.

För lärare och skolmyndigheter kan betyg vara ett värdefullt instrument vid utvärderingen av skolans arbete.

Utskottet förordar ett nytt betygssystem enligt följande principer:

- Betygen skall ange elevens kunskaper i förhållande till läroplanens krav.
- Betyg skall ges oftare och med början vid utgången av lågstadiet. Antalet betygssteg bör vara fler än fem.
- Möjlighet skall finnas att efter kompletterande studier få ett betyg omprövat. Ett sådant betyg skall vid ansökan till högre studier räknas till sitt fulla värde.

Rätt ställda krav är en hjälp till fortsatta framsteg. Till de nödvändiga kraven hör att eleven för att gå vidare måste ha de kunskaper och färdigheter som behövs för att tillgodogöra sig undervisningen. Den som har behov därav bör kunna få repetera en årskurs.

I dag ger genomgången grundskola eleven rätt att oberoende av betyg i olika ämnen antas till vilken gymnasielinje som helst. Bara när det är fler sökande än antalet platser spelar den sammanlagda betygs-poängen roll. Resultatet är att många elever kommer in på en viss linje, men att de sedan upptäcker att deras förkunskaper inte räcker. Det studieavbrott som oftast följer på detta innebär ett avbräck för den enskilde samtidigt som en utbildningsplats går förlorad.

Det är ärligare gentemot eleverna att tydligt deklarerat att vissa kunskaper och färdigheter är nödvändiga för fortsatta studier. Därför skall krav på förkunskaper uppställas till de olika gymnasielinjerna. Kraven hjälper eleverna att förbereda sig för vad de senare kommer att möta. Kraven bör kunna formuleras som genomsnittsbetyg, lägsta betyg i vissa ämnen och i vissa fall genomgången tillvalskurs.

Utskottet föreslår att riksdagen hos regeringen begär ett förslag till nytt betygs- och antagningssystem för ungdomsskolan i enlighet med vad utskottet här anfört. Det bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *vissa förslag i fråga om betyg i grundskola och gymnasieskola*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub806 yrkandena 5, 6 och 7, 1988/89:Ub4 yrkandena 5, 6, 11 och 23, 1988/89:Ub5 yrkande 7, 1988/89:Ub806 yrkandena 9, 11 och 12

samt 1988/89:Ub810 yrkandena 2 och 3, med anledning av motionerna 1987/88:Ub246 yrkandena 18, 19 och 21, 1988/89:Ub8 yrkande 2, 1988/89:Ub817 yrkandena 15, 16, 17 och 18 och med avslag på proposition 1988/89:4 (punkten 3.5.2) och motionerna 1987/88:Ub212, 1987/88:Ub230 yrkande 2, 1987/88:Ub292, 1987/88:Ub333, 1987/88:Ub801 yrkande 8, 1988/89:Ub5 yrkande 8, 1988/89:Ub9 yrkande 12, 1988/89:Ub269, 1988/89:Ub276 yrkande 16, 1988/89:Ub304, 1988/89:Ub332 yrkandena 3 och 4 samt 1988/89:Ub824 yrkande 19 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Vissa förslag i fråga om betyg i ordning m.m. (mom. 2)

Birger Hagård (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Likaledes avstyrker" och slutar med "och 1987/88:Ub309" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som framförs i motionerna 1987/88:Ub228 och 1987/88:Ub309, nämligen att det är nödvändigt att vidta olika åtgärder som leder till att skolmiljön blir trygg och anti-våldsinriktad.

Motionärerna pekar på att ett sätt skulle kunna vara att återinföra betyg i ordning och uppförande som ett komplement till de enskilda samtal, som i dag förekommer. Det skulle visa, att skolan menar allvar och ställer krav på eleverna när det gäller ordning, disciplin, tolerans och respekt. Det är inte rimligt, att skolan enbart fixerar sig vid att dokumentera elevernas kunskaper när förutsättningen för all inläring är en trivsamt och trygg miljö. Vidare bör i detta sammanhang övervägas om betyg i ämne bör kompletteras med flitbetyg.

En skola, där det råder ordning i klassrummen, är en bra arbetsplats och kan vara ett stöd för just de elever, som av olika skäl har studiesvårigheter. En återgång till betyg i ordning och uppförande innebär också en bättre förberedelse för arbetslivet, där det inte är acceptabelt med omotiverad frånvaro, störande av arbetskamrater, mobbning eller rent av överfall på arbetsledare.

Enligt utskottets mening bör regeringen snabbtreda frågan och återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder. Det bör riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub228 och 1987/88:Ub309 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande *vissa förslag i fråga om betyg i ordning m.m.*
att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub228 och 1987/88:Ub309 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Vissa betyg i kommunal och statlig vuxenutbildning (mom. 3)

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birgitta Rydle (m), Birger Hagård (m) och Margitta Edgren (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Utskottet erinrar" och slutar med "ifrågavarande motioner" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att den femgradiga betygsskalan — i avvaktan på ett nytt betygssystem för grundskolan och gymnasieskolan — bör återinföras i grundskolekurser inom den kommunala och statliga vuxenutbildningen för att denna skolform och grundskolan skall vara likvärdiga. En ordning i kommunal och statlig vuxenutbildning som innebär att endast "betygen" godkänd och icke godkänd används, tenderar att leda till att kraven för godkänd sätts mycket lågt. Informationen till den studerande och eventuella avnämare blir därigenom mycket trubbig och inte sällan direkt missvisande.

Systemet med godkänd och icke godkänd innebär också att en särskild kvotgrupp måste finnas för de elever som önskar läsa vidare i gymnasieskolan. Detta blir onödigt om ett femgradigt betygssystem återinförs. Om så inte sker finns risk för att elever som en gång börjat studera i den kommunala och statliga vuxenutbildningens grundskolekurser alltid kommer att tillhöra den kommunala och statliga vuxenutbildningens utbildningssystem.

Riksdagen bör med bifall till motionerna 1987/88:Ub271 yrkande 3, 1987/88:Ub378, 1988/89:Ub233 yrkande 3 och 1988/89:Ub292 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. *beträffande vissa betyg i kommunal och statlig vuxenutbildning*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub271 yrkande 3, 1987/88:Ub378, 1988/89:Ub233 yrkande 3 och 1988/89:Ub292 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilda yttranden

1. Vissa förslag i fråga om betyg i grundskola och gymnasieskola (mom. 1)

Lars Leijonborg och Margitta Edgren (båda fp) anför:

Vi står fast vid de ståndpunkter folkpartiet framfört i betygsfrågan men finner det positivt att betygssystemet nu blir föremål för beredning. Vi har därför avstått från att nu yrka bifall till våra yrkanden.

2. Vissa förslag i fråga om betyg i grundskola och gymnasieskola (mom. 1)

1989/90:UbU4

Ylva Johansson (vpk) anför:

Vpk håller fast vid sin uppfattning, som uttrycks i motion 1988/89:Ub332, att skolan bör vara betygsfri. Vpk har emellertid inget emot att ett expertunderlag nu tas fram för senare politiskt ställningstagande.

3. Vissa förslag i fråga om betyg i grundskola och gymnasieskola (mom. 1)

Claes Roxbergh (mp) anför:

Jag är kritisk till betyg i skolan. Jag har emellertid inget emot att ett expertunderlag nu tas fram för senare politiskt ställningstagande.